

ТЕМА

Гендер і для науки важливий

Не треба заглядати в статистичні довідники, щоб переконатися, що у сфері науки, техніки та інновацій панує гендерна нерівність. Не тільки в нашій країні, а й по всьому світу. Тож 2015 року Генеральна Асамблея ООН, прагнучи звернути увагу світової громадськості на цю проблему, запровадила Міжнародний день жінок і дівчат у науці.

На честь цього дня Національний центр «Мала академія наук України» провів круглий стіл «Українські жінки в науці». Захід став першим у циклі «17 цілей сталого розвитку ЮНЕСКО», який організатори планують здійснити цього року.

На розмову запросили представниць прекрасної статі, які працюють у МАН, НАНУ, Інституті обдарованої дитини, низці київських вишів. За круглим столом вони обговорили проблему гендерного дисбалансу, розповіли про свій життєвий шлях та висловили пропозиції, як можна змінити ситуацію.

Звичайно, останнім часом фемінізація таки «проникає» у сфери науки і техніки, ми знаємо чимало імен наших представниць, які домоглися видатних успіхів. Підрастає нова активна когорта майбутніх науковців.

«Згідно з щорічним звітом ЮНЕСКО Україна посіла 12 місце серед більш як 40 країн світу за коефіцієнтом жінок, які займаються наукою, — зазначив президент МАН Станіслав Довгий. — За минулі три роки кількість учасниць в математичному відділенні МАН зросла на 10%. Більш як на 15% більше юних дослідниць у сфері технічних і комп'ютерних наук».

Але учасниці зібрання назвали й інші факти. У Національній академії наук за сто років її існування на півтори тисячі академіків припадало лише сімдесят жінок. Та й сьогодні за столом Президії НАН засідає тільки одна жінка — академік НАН України Елла Лібанова. Загалом серед академіків тільки 2% жінок та 9% членів-кореспондентів.

На думку учасниць, у формулюванні: як забезпечити рівні права і можливості жінок у науковій сфері, головним є «можливості»: якщо зростає загальна увага до науки в державі, а держави — до сім'ї, збільшиться фінансування науки, входження в європейський науковий простір, питома вага жіночого вкладу в науку неодмінно стане відчутнішою.

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

2 стор. Під знаком європейських стандартів

3 стор. «Міряти високою мірою»

«Пілотний проект», що відкрив дорогу реформуванню системи фінансування наукових досліджень

Під час презентації

Відбулася презентація результатів виконання НАН України бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень».

Про важливість цієї події свідчило й те, що у призначений час у залі засідань, крім самих підзвітних, зібралось чимало представників міністерств і відомств, комітетів Верховної Ради, члени Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій, керівники наукових установ Академії, залучені до досліджень та виконавці проектів.

Програма вперше започаткована була минулого року. Держава виділила під неї 500 млн. гривень. І хоч самі гроші надійшли тільки в другій половині року (за словами промовців, всього за чотири місяці до настання Нового року), однак, рік позаду, і пора звітувати. Зібрання високих сторін мало на меті оцінити ефективність використання бюджетних коштів за вказаною програмою, з тим, щоб аналіз виконання робіт та висновки допомогли у розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень нинішнього та наступних років.

На презентації було заслухано виступи віце-президентів НАН України, які звітували про наукові розробки та дослідження, демонстрували ефективність використання коштів бюджетної програми за своїми напрямками. Доповідали також керівники конкретних програм, а потім розгорнулася дискусія, в якій взяли участь і запрошені.

Сама назва програми підтверджувала, що бюджетні кошти держава надає для підтримки пріоритетних для себе напрямів досліджень та одержання науково-технічних розробок з високим ступенем готовності, зокрема, в інтересах національної безпеки та оборони. Їх необхідно було також спрямувати на придбання новітнього та модернізацію існуючого унікального наукового обладнання, проведення спільних досліджень і розробок з міжнародними науковими організаціями та забезпечення участі вітчизняних дослідників у міжнародних наукових заходах, підтримку талановитої наукової молоді. Про це йшлося і в постанові Президії НАН України стосовно ухвалення цієї програми.

Розповідаючи про здобутки фізико-технічних і математичних наук, перший віце-президент НАН *Антон Наумовець*, зауважив, що нова бюджетна програма за ці кілька місяців спрацювала «як

певний пілотний проект» реформування системи фінансування наукових досліджень. Короткий час не дав можливості «розігнатися», це безумовно, наклало певний відбиток на те, як виконувалася програма, але оскільки дослідження проводилися не «на порожньому місці», то стали логічним продовженням робіт, над якими працюють наукові установи.

Серед таких Антон Наумовець назвав у сфері охорони здоров'я: нові методики у давно відомій технології зварювання живих тканин (таких операцій нині робиться в Україні 25—30 тисяч на рік, а потреба в апаратах, які при цьому застосовуються, вдвічі більша); розробки Харківського фізтеху — надсильні магніти, з допомогою яких рятують поранених, витягаючи з тіла навіть множинні осколки; технологію пришвидшеного відновлення хворих після інсульту з допомогою приладів електростимуляції «Тренар».

Досягненням у матеріалознавстві стала технологія Інституту імені Є.О. Патона — вирощування монокристалів тугоплавких металів (вольфрам, молибден) з рекордними габаритами методом тривимірного друку. (Цієї продукції експортовано до США на суму понад 400 тис. доларів). Революцією в електротехніці назвав перший віце-президент НАНУ розробку Інституту металофізики — технологію виробництва аморфних металічних сплавів, що значно зменшує масу трансформаторів. (Майже півмільйона доларів зароблено на експорті).

Серед нового для атомних електростанцій: надміцні радіаційно-і корозійностійкі захисні покриття для тепловидільних елементів на основі високоентропійних сплавів, що дає змогу подовжити термін безпечної експлуатації АЕС. Проривні технології також здійснені у сфері композиційних, зокрема, алюмінієвих сплавів, які широко використовуються в авіаційній та ракетно-космічній галузях. (Антон Наумовець продемонстрував «спінений» алюміній, що не тоне у воді). Унікальною є також технологія вирощування монокристалів алмазів для електроніки, оптики, прецизійної обробки матеріалів.

Біля двадцяти нових розробок було представлено тільки щодо цього напрямку. Серед неназваного — бронескло як для наземної, так і авіаційної, безстикове з'єднання рейок навіть на великі відстані, радіометр, який попереджує про викиди метану, мобільна розробка для очищення води озоном та чимало іншого.

Закінчення на 2 стор. ►

«Пілотний проект», що відкрив дорогу реформуванню системи фінансування наукових досліджень

▼ Закінчення. Початок на 1 стор.

Про цільову науково-технічну програму НАН України, спрямовану на підвищення обороноздатності країни, яку академія започаткувала ще 2015 року за рахунок власних резервів, навіть за рахунок зменшення фонду заробітної плати, нагадав присутнім перший віце-президент НАН України академік **Володимир Горбулін**. Відтоді щороку проводяться конкурси за пріоритетними напрямками досліджень для «оборонки»: це й відновлення і модернізація спеціальної військової техніки і нові розробки, вдосконалення технології, співпраця з підприємствами, організаціями, робота наукових установ для лікування й реабілітації наших воїнів. Нинішня бюджетна програма пріоритетних напрямів досліджень створює нові і більш потужні можливості для допомоги науковцям захисту країни, більш продуктивної співпраці з підприємствами «Укроборонпрому», іншими партнерами.

Водночас Володимир Горбулін переконаний, що нині використовується «тільки сота, а то й тисячна частина» можливостей академічних інститутів для підвищення обороноздатності країни. Значно збільшити ефективність впровадження новаторських напрацювань науки дав би спеціальний міжвідомчий орган на кшталт колишньої Державної комісії при Кабінеті Міністрів України.

Віце-президент НАН України **В'ячеслав Кошечко** розповів про проекти, що активно розвивають відновлювальну енергетику (коefficient поглинання сонячної енергії у деяких розробок

Учасники презентації

більший, ніж у зарубіжних аналогів), створенні нових ліків на рівні кращих світових, а за деякими показниками навіть випереджаючи їх, спеціалізованих медичних лабораторій. Нові проекти для сільськогосподарства — високоефективні сорти пшениць, високоякісне насіння, комплекси гербіцидів, нові біотехнології. Розробки в такій супер-актуальній проблематиці як утилізація та переробка відходів (у сорбенти, пластиковий посуд, що розпадається).

Віце-президент зупинився і на такому важливому напрямі бюджетної програми, як забезпечення науковим обладнанням дослідників, ремонт, модернізація та оновлення приладного парку. Проблема надзвичайно актуальна, адже у багатьох інститутах науки прилади експлуатуються понад десять років, зазначив Кошечко. Певною мірою

виручає те, що в установах є умільці, які створюють власні прилади (чим заощадили рідним інститутам понад 100 млн. гривень). Ще одне ноу-хау — створення колективних центрів використання необхідного обладнання — з'явилося теж «не з доброго дива», вони дають змогу дослідникам користуватися всім кращим, що є сьогодні в наукових установах. Нова бюджетна програма активізувала і цей напрям. 38,72 млн. гривень капітальних видатків, 16,5 млн. — поточних було спрямовано на ремонт і модернізацію наукових приладів та розвиток обчислювальних кластерів.

Над комплексною оцінкою макроекономічних процесів у нашій державі, інноваційною трансформацією економіки, проблемами соціально-економічної політики активно працювали інститути соціогуманітарного напрямку. Про це зазначив у

своєму виступі віце-президент НАН України академік **Сергій Пирожков**. Актуальними темами досліджень були також децентралізація та міграційна політика. Зокрема, щодо останньої теми свою точку зору висловила академік **Елла Лібанова**. «Міграція — це не проблема, з якою треба боротися, її треба «облаштовувати» і з нею навчитись жити», — стверджує вона. А отже — знати її позитивні і негативні сторони (так-так, і позитивні: це й суми переказів в Україну, які вчетверо перевищили суму прямих іноземних інвестицій, і, що не менш важливо, — зміни в самій країні під впливом нових знань про світ та його закони). А відтак, робити належні висновки.

Про ще один напрям — підтримку молодих науковців, створення на конкурсних засадах дослідницьких лабораторій для молодих учених розповів віце-президент НАН **Анатолій Загородній**. Він зазначив, що після проведення конкурсу проектів, фінансування отримали 10 лабораторій і 20 груп. Їх очолюють знані фахівці, чий результат підтверджені публікаціями у фахових міжнародних виданнях, вони мають досвід стажування у провідних наукових центрах за кордоном або участі в міжнародних проектах. Молоді вчені досліджували темну матерію, брали участь у розробці нових сцинтиляційних матеріалів, мобільної установки для ліквідації наслідків розливу нафти, вивченні посухостійких та неопсухостійких сортів озимої пшениці тощо.

Зростає обсяг інвестицій держави в молоду науку. Якщо торік на лабораторії та групи було

спрямовано 3,5 мільйона гривень, то в нинішньому — на одну лабораторію передбачено 1 млн. гривень, а на групу — 600 тисяч. Зростає й зарплата молодих учених: у тих із них, хто бере участь у проектах, вона стала на 6—12 тисяч більшою.

Що стосується міжнародних наукових досліджень, проведених на конкурсній основі, то торік на паритетне фінансування міжнародних проектів було витрачено 4 млн. 120 тисяч гривень. Українські вчені разом із зарубіжними партнерами працювали над дослідженнями протівірусних нанопрепаратів та створенням нанопористих термостійких полімерних матеріалів. Нинішнього року фінансування напрямку збільшиться, а перелік тем та партнерів поповниться.

...В обговоренні звітів взяли участь представники міністерств і відомств, керівники інститутів та наукових проектів. Дискусія, що розгорнулася, була гарячою і торкалася багатьох проблем. У ній, по суті, відбилися уже відомі точки зору, нерідко «альтернативні», щодо оцінки ефективності роботи наукових установ та витрачання бюджетних коштів. Позиції зійшлися на думці, яку ще на початку презентації висловив Антон Наумов: нова бюджетна програма за ці кілька місяців спрацювала «як певний пілотний проект», вона показала свої позитивні сторони і загострила увагу до проблем. Її треба продовжувати і вдосконалювати, адже як сказала академік **Ганна Єльська**, програма — перший крок до «нормального фінансування науки».

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

У ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

Під знаком європейських стандартів

Під час останнього засідання Президії Національної академії наук України відбувся розгляд і обговорення доповіді «Біоіндикація екологічного стану річкових систем України в аспекті імплементації Директив ЄС у галузі довкілля». Її виголосив директор Інституту гідробіології НАН України член-кореспондент НАНУ **Сергій Афанасьєв**.

Доповідь було присвячено сучасним науковим підходам Інституту гідробіології до моніторингу екологічного стану водних екосистем, екологічним проблемам континентальних водойм та водотоків. Порушено важливі питання досліджень річкових систем, під час яких отримано низку прикладних результатів. Йдеться, зокрема, про розробку комплексної системи діагностики, контролю і прогнозу екологічного стану та біорізноманіття водних екосистем. Успішно опробовано розроблену в Інституті гідробіології НАН України оригінальну систему екологічного моніторингу української частини басейну Дунаю, створено систему гідро-екологічної оцінки стану гірських річок Карпат, підготовлено плани управління річковими басейнами річок Прип'ять, Тиса тощо.

У доповіді розглянуто наукові основи сучасних підходів до оцінки екологічного та хімічного стану поверхневих вод; «цвітіння» синьо-зелених водоростей як реакція прісноводної екосистеми на евтрофікацію та кліматичні зміни; рідкісні та чужорідні види гідробіонтів у сучасній біоіндикації; історичні аспекти становлення річкової біоти як основа ретроспективного підходу у визначенні еталонних показників тощо.

Відзначалося, що існує тісна співпраця Інституту гідробіології НАН України та Державного агентства водних ресурсів України щодо використання досвіду створення регіональної системи контролю та оцінювання стану водних екосистем в контексті Водної рамкової директиви ЄС.

«Дослідження Інституту гідробіології НАН України — важлива складова в оцінці стану поверхневих водних масивів, — сказала, виступаючи в обговоренні, голова Державного агентства водних ресурсів України Ірина Овчаренко. — Вони ідуть у ногу з часом та є актуальними і корисними у практичній площині впровадження інтегрованого управління за басейновим

принципом в українському водному секторі».

Ірина Овчаренко зазначила, що Держводагентство підтримує наукові розробки у сфері біологічного моніторингу екологічного стану водних екосистем Інституту гідробіології НАН України. Сьогодні український водний сектор перебуває на п'ятому році імплементації Водної Рамкової Директиви ЄС. Ми маємо європейську законодавчу базу, новий інструментарій для впровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, впроваджено нову організаційну структуру, яка базується на гідрографічному районуванні території України.

Серед першочергових завдань з підготовки планів управління річковими басейнами, які ставить перед собою Агентство у 2019 році, — делініяція водних масивів поверхневих вод у кожному районі річкового басейну та здійснення їх екологічної оцінки. Крім того, Держводагентство має розробити програму моніторингу вод відповідно до нового Порядку здійснення державного моніторингу вод. І для того щоб успішно виконати до 2024 року всі європейські вимоги, український вод-

ний сектор потребує наукової підтримки Академії наук України.

В обговоренні взяли участь також директор Українського гідрометеорологічного інституту Державної служби України з надзвичайних ситуацій та НАН України член-кореспондент НАНУ **В.І. Осадчий**, директор ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України» академік **В.Г. Радченко**, директор ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАНУ **В.М. Геєць**, віце-президент НАН України академік **В.Г. Кошечко** та інші.

Далі учасники засідання заслухали й обговорили доповідь академіка-секретаря Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України академіка НАН України, голови Наукової ради цільової програми наукових досліджень НАН України «Науково-технічні основи енергетичного співробітництва між Україною та Європейським Союзом» («Об'єднання-3») **О.В. Кирилєнка** про виконання програми.

Було зауважено, що ціла низка наукових результатів програми знайшла практичне застосування. Але питання забезпечення необхідного рівня управління об'єктами об'єднаної енергетичної системи України, а також удосконалення нормативної ба-

зи відповідно до чинних у Європі стандартів потребують подальшої проробки.

Тому необхідно продовжити дослідження в інтересах розвитку вітчизняної енергетики в рамках нової цільової програми. При цьому при її виконанні необхідно спрямувати основні інтелектуальні та фінансові ресурси на питання наукового забезпечення необхідного рівня контролю та керованості об'єднаною енергетичною системою України, ширшого використання відновлюваних джерел енергії, що дозволить покращити екологічні показники.

Президія НАН України ухвалила рішення про присудження Національною академією наук України премій імені видатних учених України, премій для молодих учених і студентів вищих навчальних закладів, заслухала інформацію головного вченого секретаря НАН України академіка **В.Л. Богданова** про презентацію результатів виконання НАН України бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень»; інформацію Президента НАН України академіка **Б.Є. Патона** про відновлення садиби **В.І. Вернадського**; розглянуто низку кадрових і організаційних питань.

ПОДВИЖНИКИ

«Міряти високою мірою»: Шістдесятництво в духовній ситуації своєї доби

«Міряти високою мірою» — це слова, винесені в назву однієї із статей Івана Світличного, надрукованої 24 листопада 1962 року в «Літературній газеті» (пізніше — «Літературна Україна»). Одного з-поміж тих, хто працював в Інституті літератури й розбудовував українське літературознавство в часи глухого тоталітаризму й цензурних заборон. Це максималістське творче кредо фактично було творчо-громадянським принципом українських шістдесятників, когорта яких вписана золотими літерами в історію Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка.

Творчість шістдесятників, за-
грунтована на громадянській по-
зиції спротиву тоталітарній сис-
темі, пробуджувала суспільні
опозиційні настрої, спонукала
мислити вільно й незалежно від
загальноприйнятих норм і при-
писів. Не всі шістдесятники бу-
ли ув'язнені, не всі відбували за-
слання в таборах, але всі зазнали
утисків, цензури, заборон. Напе-
рекір усьому саме вони і вплину-
ли на хід національної історії,
відновлення української держав-
ності 1991 року.

Наш постромантичний (якщо
точкою відліку брати час укр-
аїнського шістдесятництва), а
насправді досить цинічний етап
суспільного розвитку, втрачає по-
зиції тих ключових філософських
антропологем, які привнесли в
українське суспільство шістде-
сятники. Це поняття гуманізму,
ідеалу, правди/кривди, добра/зла,
совісті, честі, відповідальності,
каяття тощо. Як виявилось, су-
спільство має слабкий імунітет
проти новітніх спроб модифікації
цих онтологічних понять і потре-
бує, мабуть, періодичного шеп-
лення проти дегуманізації люди-
ни в умовах нових історичних
викликів.

У чому ж полягає сутність «ду-
ховної революції» українських
шістдесятників? Якщо сформу-
лювати коротко, це створення
середовища для генерування
свіжих ідей, принципів, що зре-
штою й забезпечило відроджен-
ня незалежності України.

Величезний резонанс мали на
початку 1960-х рр. усні виступи
літераторів-шістдесятників,
скажімо, І. Дзюби на вечорі
пам'яті В. Симоненка в нагоді
його 30-річчя в СПУ (1963), під
час прем'єри фільму С. Пара-
джанова «Тіні забутих предків»
(1965), на недозволеному мітин-
гу в день 25-річчя початку
розстрілу євреїв в Бабиному яру
(1966) та інших відомих пред-
ставників цього покоління, чи,
скажімо, резонансні похорони
В. Симоненка, Алли Горської...

У таких складних умовах і ви-
будовувалася система чітко озна-
чених національних маркерів,
відбувалася національно-осо-
бистісна самоідентифікація.
Водночас приходило інтенсивне
усвідомлення своєї приналеж-
ності до національної (а не ра-
дянської) культури, що формувало
нові вектори творчого пошуку.

Масовий читач, звісно, не був
ознайомлений із публіцистикою
шістдесятників, тому особливий
резонанс мав той публіцистич-
ний струмінь поезії, яка через
емоції апелювала до серця й ро-
зуму слухача й читача, або ж
прози, яка повертала до націо-
нальної пам'яті, насущних ан-
тропоцентричних понять. Досить
було прозвучати рядкам В. Си-
моненка, таким простим і зро-

зумілим: «Де зараз ви, кати мого
народу? /Де велич ваша, сила ва-
ша де?» чи «Тремтіть убивці! Ду-
майте лакузи! /Життя не наліза
на ваш копил»...

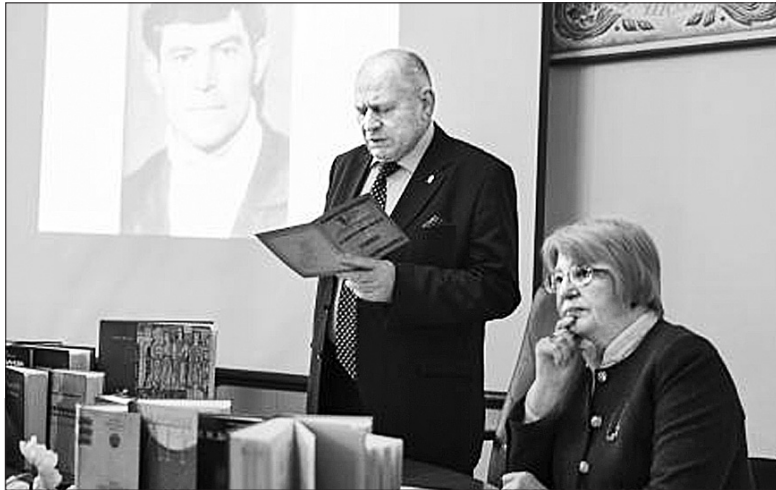
Без такого наповнення поезії
національною риторикою не
відбулася б та «духовна рево-
люція» всередині суспільства,
якій ми завдячуємо незалеж-
ність України.

Якщо говорити про більш ма-
совий вплив, то тут відіграла роль
і магія імен, думка тих людей, ко-
трих вважали бунтівниками,
якими захоплювалися, чії історії
переповідали, а «самвидавні»
твори передавали з рук у руки.

До таких належать і ті, хто
вписаний золотими літерами в
історію Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України.
Передусім це співробітники від-
ділу теорії літератури 1960-х рр.:
Іван Світличний і Михайлина
Коцюбинська, аспіранти Василь
Стус та Юрій Бадзьо...

Іван Світличний (1929—1992)
— літературознавець, мовозна-
вець, літературний критик, поет,
перекладач, діяч українського ру-
ху опору. З 1952 до 1955 рр. навчав-
ся в аспірантурі Інституту літера-
тури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.
Науковим керівником його дис-
ертаційного дослідження «Теорія
літературного образу» був ака-
дем'к О.І. Білецький, котрий вва-
жав, що роботу «з незначними до-
робками можна захищати як док-
торську». Однак Світличному за-
вадила його висока самовимог-
ливість, а намір видати текст окре-
мою книжкою «Рухом естетика»
не здійснився уже з причин, що не
залежали від дослідника. Працю-
вав відповідальним секретарем
журналу «Радянське літературо-
знавство», завідувачем відділу
критики журналу «Дніпро». У
1955—1963 рр. — молодший науко-
вий співробітник Інституту літера-
тури АН УРСР, у 1963—1964 рр. —
науковий співробітник Інституту
філософії АН УРСР. Неодноразо-
во був заарештований. Загалом
перебував у спецізоляторі КДБ
(тюрмі) 2 роки 2 місяці, в таборі —
4 роки 10 місяців, на засланні — 5
років (майже увесь останній
табірний рік — у лікарні) — усього
12 років. Звільнили його 1983 ро-
ку. Його твори побачили світ аж у
1990-2000-х.

Михайлина Коцюбинська
(1931—2011) — племінниця кла-
сика української літератури Ми-
хайла Коцюбинського. Після
закінчення філологічного фа-
культету Київського університе-
ту ім. Тараса Шевченка (1949—
1954) навчалася там в аспіран-
турі. Захист її кандидатської дис-
ертації «Поетика Шевченка і
український романтизм» (1958),
написаної під керівництвом ака-
дем'ка О. Білецького, пройшов
блискуче. З листопада 1957 по
1968 рр. — молодший, а потім

Круглий стіл «Сторінки історії: українські шістдесятники в стінах Інституту літератури». Микола ЖУЛИНСЬКИЙ та Людмила ТАРНАШИНСЬКА

старший науковий співробітник
відділу теорії літератури і шев-
ченкознавства нашого Інституту.
1968 р. звільнена як така, що
нібито не пройшла атестацію.
На її книгу «Література як мис-
тецтво слова» (1965) відгукнувся
Василь Стус. З 1992 р. — старший
науковий співробітник відділу
рукописних фондів та тексто-
логії Інституту літератури. Голо-
ва редакційної колегії акаде-
мічного зібрання творів В. Стуса
у 6-ти томах (1994—1997). В ос-
танні роки життя була упорядни-
ком і коментатором зібрання
творів В. Чорновола у 10 томах
(видається з 2002 р.).

Іван Дзюба — знакова постать
українського шістдесятництва;
літературознавець, літературний
критик, громадський і державний
діяч, дисидент. Закінчив російську
філологію в Донецькому педа-
гогічному інституті (1953), згодом
аспірантуру нашого Інституту
(1956). Друкуватися почав з 1959.
У 1962 р. звільнений з завідувача
відділу критики журналу «Вітчиз-
на» «за ідеологічні помилки», а в
1965 р. — з роботи у видавництві
«Молодь»: у вересні 1965 р. на
прем'єрі фільму «Тіні забутих
предків» у кінотеатрі «Україна»
(Київ) разом із В. Стусом і В. Чор-
новолом вийшов на сцену з пер-
шим у СРСР публічним протес-
том проти політики влади, опри-
люднивши інформацію про таємні
арешти української творчої
інтелігенції. 1965 р. написав пам-
флет «Інтернаціоналізм чи ру-
сифікація?» (перше видання —
Лондон, 1968). 1972 р. був виклю-
чений зі Спілки письменників Ук-
раїни за «пасквіль на радянську
дійсність, на національну політи-
ку КПРС і практику комуністич-
ного будівництва в СРСР». 1973 р.
Київський обласний суд засудив
його до 5 років ув'язнення і 5 років
заслання. Після «помилування»
не став «тунеядцем» тільки завдя-
ки авіаконструктору Олегу Анто-
нову, котрий запропонував йому
роботу коректора в багатотиражці
Київського авіазаводу.

Юрій Бадзьо (1936—2018) —
літературознавець, публіцист,
учасник українського правоза-
хисного руху, політв'язень ра-
дянських тюрем і концтаборів
(1979—1988). У 1961-64 рр. —
аспірант Інституту літератури;
підготував дисертацію на тему
«Критерій правди в оцінці літе-
ратурно-художнього твору» (яку
не вдалося захистити через пе-
реслідування), опублікував низ-

ку масштабних літературознав-
чих статей. У 1961—1964 рр. —
член Ради першого в Україні не-
формального об'єднання націо-
нально-демократичного напрям-
у — Київського клубу творчої
молоді. За участь у шевчен-
ківських вечорах та акції протес-
ту під час прем'єри фільму
Сергія Параджанова «Тіні забу-
тих предків» (1965) його було ви-
ключено з КПРС і звільнено з
Інституту. Працював літредак-
тором журналу для сліпих «За-
клик», у видавництві «Молодь»,
а останні п'ять років перед ареш-
том — приймальником хліба у
тресті «Київхлібторг». У 1971 р.
Ю. Бадзьо звернувся з листом до
ВІ з'їзду СПУ, в якому порушив
питання про становище ук-
раїнської культури в умовах
національно-політичної несво-
боди. 1977 р. невідомі (імовірно,
КГБ) викрали його трактат «Пра-
во жити» (1400 стор. машинопи-
су), який він писав 5 років. У лю-
тому 1979 р. під час обшуку ви-
лучили 450 сторінок другого не-
закінченого його варіанту. Ю. Ба-
дзя засудили на 7 р. таборів суво-
рого режиму і 5 р. заслання. За
колючим дротом брав участь у
політичному страйку під час
Московської олімпіади, тримав
голодівки протесту. У липні 1980
на Заході опублікували його про-
тест проти введення радянських
військ в Афганістан.

Дружину Юрія Бадзя Світла-
ну Кириченко (1935—2016) (у
1960-х рр. співробітницю ака-
демічних інститутів літератури і
філософії) 11 разів звільняли з
роботи, навіть з посад поштарки
і прибиральниці. Дружина була
разом із чоловіком на засланні в
Якутії (2013 р. вона видала книгу
спогадів «Люди не зі страху: Ук-
раїнська сага»). До Києва по-
дружжя повернулося в січні 1989,
Юрій Васильович поринув у гро-
мадсько-політичне життя. На-
писав «Маніфест Демократичної
партії України» і був обраний го-
ловою партії на її Установчому
з'їзді. Проте на 2-му з'їзді зрікся
посади. З 1 червня 1993 р. Ю. Ба-
дзьо — співробітник Інституту
філософії НАН. Рукопис тракта-
ту «Право жити», який авторів
повернули після проголошення
незалежності України, побачив
світ 1996 р.

Василь Симоненко також
мріяв про навчання в нашому
Інституті. Він писав про це у листі
до Івана Світличного від 13 лис-
топада 1962 р. Однак уже 13 груд-

ня 1963 р. В. Симоненка не стало.

Не можна не згадати Віктора
Іванисенка, Олексія Ставицько-
го, Леоніда Коваленка, Григорія
Сивоконя, Віталія Дончика,
котрі також переймалися проце-
сами демократизації українсько-
го суспільства та української
літератури. Багато цікавого про
інститутські будні шістдесят-
ників можна дізнатися з їхніх
публікацій у виданні «Інститут
літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України. 1926—2001: Сто-
рінки історії».

Коли розглядаємо явище
шістдесятництва, маємо говори-
ти, по-перше, про літературу
1960-х рр. як про історико-хро-
нологічне поняття — ширше, ніж
літературне шістдесятництво,
яку творили всі, хто жив у той
час і створював відповідний літе-
ратурний контекст; по-друге,
всередині цієї літератури — про
літературу покоління, яке умов-
но можна назвати шістдесятни-
ками; а по-третє, про пасіонарну
генерацію українських шістде-
сятників за свідомим вибором,
до якої й належали І. Дзюба,
В. Стус, М. Коцюбинська,
І. Світличний, Ю. Бадзьо й інші.

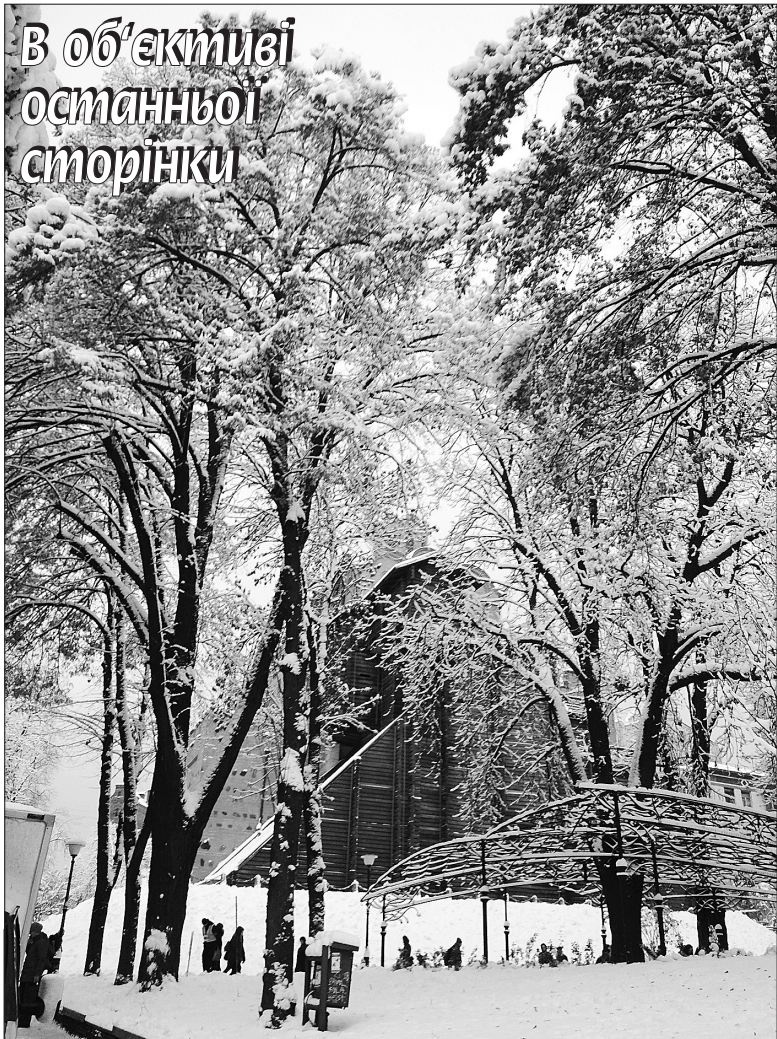
Здійснити свій вибір всере-
дині літературного покоління
можна було двома шляхами:
перший — це шлях етичного ви-
бору (письменники-нонкон-
формісти, як, скажімо, В. Стус,
Ліна Костенко, І. Світличний,
М. Коцюбинська, В. Симонен-
ко, Є. Сверстюк); другий — шлях
естетичного вибору — їх ще на-
зивають «тихими» шістдесятни-
ками, як-от І. Жиленко чи,
скажімо, В. Підпалій). Хоча бу-
ли й треті — про кого Ліна Кос-
тенко писала: «...хто був митцем,
а хто ховав фетиш/простацтва за
щитом соцреалізму». Тільки тих,
хто «в епіцентрі логіки і стресу»
спромігся на винок як волю-
вий акт — акт вибору — сучасна
суспільна свідомість ідентифікує
з поняттям шістдесятники.

Шістдесятництво вийшло за
межі власного соціокультурного
середовища, ретранслювавши
нові онтологічні, аксіологічні та
ідеологічні установки для за-
своєння їх широкою соціальною
спільнотою. «Ген свободи», зна-
йшов своє вивільнення у різних
формах самореалізації.

У наш час фатального по-
клоніння золотому Тільцю має-
мо величезну ностальгію за тими
романтиками, для котрих неза-
лежність України була на першо-
му плані, а «вага» людини оціню-
валася «вагою» арештів і пе-
реслідувань, а не вагою гаманця.
Згадується феєричне «пришестя»
легендарних особистостей на
конференції у Спільні письмен-
ників України «Шістдесятництво
як явище, його суспільно-есте-
тична природа, витоки і на-
слідки» 1997 р. Більшості з-по-
між учасників уже немає серед
нас. Але наше завдання — по
можливості якнайповніше за-
фіксувати той час і зберегти арте-
факти у пам'яті не тільки літера-
тури, а й суспільства.

Людмила ТАРНАШИНСЬКА,
доктор філологічних наук,
професор, провідний науковий
співробітник Інституту
літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України,
керівник Центру дослідження
проблематики українського
шістдесятництва

В об'єктиві останньої сторінки

Прощаємось із зимою? Фото Ніни БАЛИКОВОЇ

ІННОВАЦІЇ

Створимо мережу трансферу технологій

Міністерство освіти і науки України запускає пілотний проект зі створення центрів трансферу технологій, за допомогою яких дослідники зможуть впроваджувати в життя свої розробки, а бізнес знаходити нові ідеї. Планується, що Міжрегіональний офіс трансферу технологій буде в Києві, а регіональні мережі — в Одесі та Харкові.

Директор директорату інновацій та трансферу технологій МОН Дар'я Чайка пояснила, що однією з головних проблем розвитку інновацій в Україні є

низький рівень трансферу технологій.

«Часто науковець, що має певні результати, нові розробки, не може їх впровадити в життя, — каже вона, — адже виникає прогалина між лабораторією вченого та бізнесом, реальним сектором економіки. Зараз ми активно працюємо над тим, щоб налагодити цей зв'язок, зробити його взаємовигідним. Це відбувається, зокрема, через розвиток мережі трансферу технологій, проведення комунікаційних заходів тощо».

Триває передплата на 2019 рік на газету «Світ»

Передплатний індекс **40744**

в усіх відділеннях зв'язку

Вартість передплати

на півроку — 67 грн. 92 коп.

на місяць — 11 грн. 32 коп.

Відкрийте свій СВІТ

ДОСВІД УНІВЕРСИТЕТІВ

Як підготувати креативного фахівця?

В умовах глобалізації конкурентоспроможність фахівця визначається не тільки глибокими знаннями, а й здатністю до креативності, що означає спроможність швидко аналізувати ситуацію, здатність до пошуку і впровадження інноваційних шляхів розв'язання актуальних нових завдань, і, нарешті, це праця на випередження, тобто пошук інноваційних шляхів і механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Враховуючи це, в Університеті «КРОК» здійснюється комплекс заходів з підвищення креативності майбутніх фахівців шляхом розроблення і впровадження в процесі навчання креативно-інноваційних технологій, зокрема, інтелектуально-конкурентних та стратегічних ігор.

У нашому виші створено «банк ідей з пріоритетною функцією збереження», завдання якого полягає в максимальному акумулюванні, збереженні та використанні, як конкурентного ресурсу, ідей усіх суб'єктів, які можуть впливати на підвищення ефективності діяльності навчального закладу. Суб'єктами «банку ідей» є студенти та викладачі університету, батьки студентів, наші партнери. До «банку» можуть подаватися ідеї двох типів: це пропозиції, які не потребують додатко-

вого доопрацювання, тож можуть бути впроваджені одразу у життя, і проекти, тобто ідеї, які для свого впровадження ще потребують комплексу заходів з розробки відповідного проекту, який уже потім впроваджується у практику.

Варто відзначити, що основне завдання «банку ідей» в Університеті «КРОК» — це максимальне збереження та використання творчих здобутків студентів, їх батьків, викладачів та партнерів університету для підвищення ефективності педагогічного та наукового процесу і, в кінцевому рахунку, для підвищення конкурентоспроможності вишу на вітчизняному та міжнародному ринку освітніх послуг.

До речі, автори ідей та проектів отримують відповідну винагороду. Наприклад, суб'єкт, пропозиція якого взята до реалізації, отримує від 100 до 1000 гривень, а суб'єкт, проект якого взято до реалізації, отримує одноразово від 1000 до 5000 гривень. Крім того, він має право брати участь в реалізації запропонованого ним проекту, і, якщо він дає комерційний результат, автор отримує певний відсоток від цього результату.

«Банк ідей» створює можливості потужної активізації креативного потенціалу в університеті

за рахунок створення щільного потоку ідей та перетворення їх на конкурентний ресурс.

Таким чином, з допомогою «банку ідей з пріоритетною функцією збереження» в Університеті «КРОК» створюється внутрішньокорпоративний ринок інтелектуальних ресурсів, причому всі суб'єкти «банку ідей», тобто студенти, викладачі, батьки студентів і партнери університету мають рівний доступ до цього ринку. Виникає середовище, в якому є приблизно рівні стартові можливості для реалізації творчого потенціалу кожного суб'єкта «банку ідей», тобто фактично усіх суб'єктів Університету «КРОК».

Важливо відзначити, що завдяки впровадженню інтелектуально-креативних механізмів студенти університету вже згенерували дев'ять науково-дослідних розробок, на шість із яких отримано офіційні документи, що засвідчують право інтелектуальної власності, а дві розробки уже впроваджуються в практику господарювання конкретних підприємств.

Сергій ЛАПТЄВ,
ректор Університету економіки і права «КРОК», професор,
Ігор ГАЛИЦЯ,
професор Університету «КРОК»

НАВЧАННЯ

З допомогою Erasmus+ навчатимуть нових Соломонів

Науковці Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича працюватимуть над створенням Федерації медіації та розробкою програми для магістрів-медіаторів. Проект упроваджується в межах програми ЄС Erasmus+. Він спрямований на те, щоб розвивати в Україні практику залучення до вирішення конфліктів незалежної сторони — медіатора, який попередньо пройде підготовку.

Загалом до проекту «Медіація: навчання та трансформація суспільства» залучені понад 10 команд з різних країн світу — Грузії,

Іспанії, Нідерландів, Латвії, Німеччини, Азербайджану та України. Учасники з країн, де планують створити профільні Федерації (Україна, Грузія та Азербайджан) перейматимуть успішний досвід партнерів, вивчатимуть, як правильно поширювати знання про медіацію у суспільстві.

Нині у Нідерландах відбулася перша зустріч виконавців, на якій узгодили положення партнерських угод, план виконання завдань, а також програму навчальних візитів студентів, які спеціалізу-

ються у питаннях медіації, до країн-учасниць програми.

ЧНУ ім. Ю. Федьковича отримує понад 70 тис. євро на реалізацію завдань. Окрім чернівецького вишу, партнерами проекту від України є Університет КРОК та Харківський національний університет ім. В. Каразіна.

Реалізувати проект планують за 3 роки. На думку організаторів, він допоможе зміцнити ідеї демократії та поширити серед широкого загалу найкращі європейські практики медіації.

КОНКУРС

Конкурс на заміщення посад директорів наукових установ НАН України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи», оголошує конкурс на заміщення посад директорів наукових установ НАН України:

По Відділенню фізики і астрономії НАН України
Інституту металофізики імені

Г. В. Курдюмова Національної академії наук України;

По Відділенню наук про Землю НАН України

Інституту географії Національної академії наук України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному веб-сайті Національної академії наук України.

Прийом документів претендентів здійснюється відповідними відділеннями НАН України протягом двох місяців з дня оприлюднення оголошення до **13 квітня 2019 року**.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штемпелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дати проведення виборів директорів у колективах наукових працівників зазначених наукових установ НАН України буде визначено після завершення прийому документів і повідомлено на офіційних веб-сайтах цих установ.

Президія Національної академії наук України

Голова Наглядової ради —

академік НАН України Борис ПАТОН

Індекс газети «Світ» — 40744

Реєстраційне свідоцтво КВ №2497 від 4 квітня 1997 р.

світ

Адреса редакції:

01601, МСП, Київ-601, бульв. Т. Шевченка, 16.

Телефон/ факс 287-82-47

E-mail: svit@mon.gov.ua **www1.nas.gov.ua/svit**

Відповідальність за достовірність інформації та

реклами несуть автори та рекламодавці

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

Зам. 4

Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»